

ДО ПРОБЛЕМИ НАУКОВО-МЕТОДИЧНОГО СУПРОВОДЖЕННЯ ПРОФІЛЬНОЇ ШКОЛИ

Бурда М.І. (м. Київ)

Сучасна шкільна освіта ще недостатньо адаптована до майбутніх потреб учнів. Водночас освітня система має стимулювати зміни в усіх сферах: науці, культурі, техніці, економіці, суспільстві, відносинах людини із суспільством. Тому зусилля педагогічної науки і практики зосереджено на формувальному потенціалі освіти, на її здатності розвивати в людини волю до життєтворчості, інтерес до самопізнання і самовизначення. Щоб досягти цієї мети, треба перелобороти одноманітність, усередненість і безсуб'єктність школи.

Останніми десятиріччями робота у цьому напрямі і на нормативному рівні, і в освітянській практиці полягала в забезпеченні варіативності школи, створенні умов для вияву потенційних можливостей учня, стимулюванні в нього мотивації досягнень у навчальній та інших сферах діяльності.

Зросла в суспільстві затребуваність шкіл, які мали змогу створювати відповідне навчальне середовище, диференціювати освітній процес, урахувувати схильність учнів до поглибленого вивчення певних предметів, надавати освітні послуги у вивченні кількох іноземних мов, інформатики, циклу предметів естетичного циклу тощо.

Окрім того, розширюючи номенклатуру й обсяги вивчення предметів, школи обмежують вибір учнів, оскільки виходять з наявного ресурсного потенціалу, насамперед кадрового, матеріального, навчально-методичного. Тому законодавче закріплення профільності старшої школи, безперечно, є прогресивним кроком у забезпеченні її варіативності: диференціації й індивідуалізації навчання, відповідності змісту загальної середньої освіти запитам учнів і соціальному замовленню.

Теоретичного оформлення ідея профільності набула в Концепції профільного навчання в старшій школі, яку розробила творча група науковців Інституту педагогіки. Було враховано вітчизняний і зарубіжний досвід, показники вибору учнями профілю навчання протягом п'яти останніх років; простежено дані про ефективність діяльності шкіл залежно від урахування ними суспільного контексту функціонування й індивідуальних потреб учнів.

Прокоментуємо науково-методичні проблеми, які набули найбільшого резонансу:

1. Дефінітивне опрацювання проблеми, досягнення адекватного розуміння цілей і змісту профільного навчання. Адже не можна внести точність у міркування, якщо її на зафіксовано в означенні.

На відміну від поглибленого профільне навчання дає змогу учням обрати не один-два предмети, а конкретну пріоритетну галузь для глибокого вивчення, опанування групи, циклу, сукупності предметів на взаємодоповнювальній і підтримувальній основі, які часто забезпечують понятійними апаратом, методами і засобами вивчення один одного. Крім того, вивчення саме циклу предметів запобігає вузькій спеціалізації, яка здебільшого не відповідає реальним потребам та інтересам старшокласників (зазвичай їх цікавить не один, а група предметів, не одна, а кілька близьких професій). Тому пропозиції залишити поряд з профільним поглиблене вивчення окремого предмета є, на нашу думку, дискусійними.

2. Проблемою, довкола якої точаться суперечки, є втілення концептуальних задумів профільного навчання у змісті освіти, формування навчальних планів тощо, тобто профільне наповнення змісту навчання.

У типових навчальних планах для старшої школи виділено години для спецкурсів, тобто курсів профільного доповнення змісту. Стрижневими у формуванні навчального плану є питання складу й обсягу базових курсів. Їх кількість має бути невеликою, проте з функціонально повним набором.

3. Невідкладним завданням стає розробка програм базових, профільних і спеціальних курсів, відповідних підручників, методик, засобів навчання, які найповніше враховуватимуть різноманітність освітніх середовищ і діапазон індивідуальних потреб учнів.

Тому зміст профільних і базових курсів має різнитися не лише обсягом навчального матеріалу, а й способами його впорядкування, ступенем узагальнення знань, співвідношенням між теоретичними й емпіричними знаннями.

4. Виділимо ще одну наукову проблему. Це допрофільна підготовка учнів, яка не повинна обмежуватися лише школою, а мати підтримку в сім'ї, мікрорайоні та забезпечити наступність між допрофільною підготовкою і профільним навчанням, профільною і професійно-технічною освітою.

На цьому етапі важливим стає своєчасне оцінювання комплексу індивідуальних особливостей підлітка з урахуванням його готовності до успішного навчання за певним профілем; запобігання дезадаптації в умовах виникнення навчальних труднощів і стресів, пов'язаних із спілкуванням у новому колективі. Головне, щоб учень усвідомив себе суб'єктом вибору профілю навчання. Допрофільна підготовка потребує психологічного супроводження, соціологічних вимірювань, накопичення бази бажаного у зіставленні з можливим.

5. У цьому сенсі важливо враховувати особистісне і соціальне в організації освітнього процесу.

З цього погляду освіта, безумовно, – соціально-особистісна, що зумовлює значення контексту в розумінні ходу і результатів, у тому числі профільного навчання.

На нашу думку, фахівцям у галузі управління варто вивчити необхідність сертифікації освітніх закладів чи груп, а також і вчителів щодо наявності об'єктивних підстав для реалізації профільної освіти.

6. Важливо не втратити час на вивчення типових ситуацій щодо створення умов для профільного навчання у великих і малих містах, сільській місцевості, на розробку організаційних моделей профільного навчання в різних варіантах: одно- та багатoproфільних школах; профільних школах інтернатного типу; навчально-виховних комплексах; міжшкільних навчально-виробничих комбінатах; у школах у поєднанні з ПТУ; профільних загальноосвітніх школах з ресурсним центром для його використання з іншими закладами освіти, мікрорайону, регіону, шкільного округу (своєрідна модель організації профільного навчання).

7. Наступні кілька років школи, а також установи нормативного і наукового супроводження мають враховувати поступове входження профільності у структуру 12-річної школи.

У цьому ракурсі важливо розрізнити два напрями профілізації старшої школи. Перший – 11-річна структура школи, що послугуватиметься перехідними навчальними планами. Другий – 11-річна, яка матиме концептуальне нормативне забезпечення і логічний початок з 2010 року.

У системі АПН уже здійснено відповідні випереджувальні дослідження щодо профільного забезпечення математичної, хімічної і біологічної освіти й нині можна прогнозувати подальші дослідницькі кроки. Зокрема, у розробці курсів за вибором, які можуть доповнювати профільні, розвивати базові в різних комбінаціях. Ми розглянули найважливіші, на нашу думку, питання, які потребують наукового й методичного опрацювання.